

LIKUTÉ SZICHOT

לקוטי שיחות

A LUBAVICSI REBBE,
MENÁCHEM M. SCHNEERSON

beszédeinek gyűjteménye

Vájécé hetiszakasz

Próba kiadás

Chábád Lubavics Nevelési és Oktatási Egyesület

2017

5778

Fordította
Kovács Jichak rabbinövendék
Köves Slomó rabbi

Lektorálta
Oberlander Báruch rabbi
Köves Slomó rabbi

© Chábád Lubavics Egyesület
2017

5. szám

Kiadó: Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület
1052 Budapest, Károly krt. 20.
Telefon/fax: (36 1) 267-5746
info@zsido.com
www.zsido.com

ISBN 978-963-7533-57-0

Megjegyzés: A számmal jelölt lábjegyzetek az eredeti jiddis kiadás tükörfordításai, a betűvel jelöltek az angol fordításokban lévő lábjegyzetek, illetve a magyar fordítók és lektorok kiegészítései.

Mi adja az igazi védelmet egy zsidó otthonhoz?

I.

A fejünk, mindig a helyén kell legyen!

Miért ismételi magát a Tóra?

1. Eheti szakaszunk azzal kezdődik, hogy „elindult Jákob Beér-Sevából és ment Cháránba.”^a Mint ahogy azt Rási is megjegyzi, ezen vers tulajdonképpen az előző hetiszakasz végének a megismétlése.

A Tóra pontos. [Olyannyira, hogy minden szó és minden betű teljes pontossággal van kiszámítva.] Még a [legfontosabb] háláchákat is sokszor csak látszólag feleslegesnek tűnő betűkből vezették le a Bölcseink. Így hát magától érthető, hogy egy teljes témának a megismétlése nyilvánvalóan olyan tanítással kell, hogy szolgáljon, amely mindig és mindenhol relevanciával bír. Beleértve a mi korunkat is. Hiszen tudjuk, hogy a Tóra az idő felett áll.

Honnan van Beér-Sevá neve?

2. A Tórában két magyarázatot is találunk arra, hogy Beér-Sevá (באר שבע) településnek honnan származik a neve.¹

(a) Az egyik magyarázat szerint [a שבע (sevá) kifejezés az eskü, שבוּע (svuá) kifejezéssel rokon, és] arra az esküvel szentesített szövetségre utal, amit Ábrahám és Ávimelech kötött egymással;

(b) A másik magyarázat szerint [mivel a שבע (sevá) szó szerint 7-et jelent, így]

ez arra a hét kútra utal, amelyet Izsák Ávimelechel kötött békeszerződést követően ásatott.

Mind a két imént említett magyarázat, a zsidók békés és nyugalmi állapotára utal. Ezzel szemben Chárán neve – „és ment Cháránba (חרן)” – ennek az ellenkezőjét jelenti: a „világ vad haragjára (חרון אף של עולם, *cháron áf sel olám*)”, ahogy azt Bölcseink is magyarázták.²

Miért nem ment fel Isten, az evilági nehézségek alól?

[A vallásos ember óhatatlanul is] felteszi a kérdést: az Örökkévaló bőkezűen hagyta meg nekünk a Tórát és a micvák megtartását. Legyen szó az élet bármely területéről, mindent behalóz a [248] tevőleges- és a 365 tiltó parancsolat, és a belőlük származtatott egyéb szabályok. Miért nem vette le a vállunkról legalább a különböző nehézségek és aggodalmak terhét, a *gálut*, a száműzetés terhét, a megélhetésért folytatott napi küzdelmek terhét annak érdekében, hogy könnyebb legyen megőrizni az Óáltala előírt parancsolatokat? Sőt! Még jobb lett volna, ha minden anyagi-as elfoglaltságtól felmentést kaphattunk volna, hogy minden pillanatot kizárólag a „Tóra sátrában” tölthessük?

^a 1Mózes 28:10.

² Lásd Rási komentárját az 1Mózes 11:32-höz.

¹ Uo. 21:31., 26:33. Lásd még *Szfnó* uo.

A kísértések megerősítenek

A Tóra éppen ezért [látszólagos ellentmondás feloldása] meséli el Jákob [történetnek] sorrendiségét. A spirituálisan tiszta Izrael sorrendiségét, amelyről le van már választva a szennyeződés: „Nem úgy, mint Ábrahám, akiből kinőtt Ismáel, és nem úgy, mint Izsák, akiből kijött Ézsau, hanem úgy, mint Jákob, akinek ágya tökéletes volt [hiszen egyik gyermeke sem hagyta el a zsidóságot.]”³

Jákob házassága előtt, nos tehát mielőtt felépítette volna Izrael Házát, azt az utasítást kapta, hogy hagyja el Beér-Sevát, sőt még Sém és Évér jesiváit is maga mögött kellett hagynia,^b hogy Cháránba – „a világ vad haragjába” – menjen.

Az ésszerű megfontolásokat szem előtt tartva, Beér-Sevában kellett volna maradnia, mielőtt letette volna Izrael népének a jövőbeni alappilléreit. Egy olyan helyen kellett volna maradnia, ahol Isten megta-pasztalása evidenciának számít, ahol a parancsolatok megőrzése magától értetődő, és ahol a vétkezés kísértését elkerülni nem jelentett különösebb kihívást. Ennek elle-

nére [nem ezt tette, hanem] Izrael Házának felépítéséhez elhagyta Beér-Sevát, és Cháránba ment, egy olyan helyre, ahol az isteni jelenlét csaknem teljesen rejtve volt.

A világ általánosságban véve is [egy olyan hely, ahol az isteni fény] rejtve van.⁴ Ahogy ez magából a világ-olám (עולם) kifejezésből is látszik, amely az isteni fény takarására-helem (העלם) utal. Még inkább így volt ez Cháránban, azon a helyen, ahol „a világ vad haragja” tombol. Ahol a vétkezés volt magától értetődő, és erényesnek lenni jelentett különös nehézséget.

Ám Jákob éppen ezen keresztül, a kísértések iránt tanúsított állhatatos ellenállásának köszönhetően volt képes felépíteni Izrael Házát úgy, hogy „ágya tökéletes volt”. [Annak érdekében, hogy utódjai már tökéletesek lehessenek, mindenféle spirituális sérülés terhétől mentesek.]

Ez mindannyiunk számára értékes tanítással szolgál: csak kísértéseknek kitéve,^c és azokon felülkerekedve válhatunk mi is képessé egy spirituális értelemben meleg, fénytel teli zsidó otthont építeni.

³ Lásd *Sábát* 146a.; valamint *Szifré, Dvárim* 312. bekezdés (az *5Mózes* 32:9-hez).

^b Bár a Tóra egészen a zsidó nép egyiptomi kivonulásáig nem nyilatkozott ki, a hagyomány szerint, mégis csak létezett már azelőtt is. Olyannyira, hogy már a világ teremtése előtt is megvolt (*Pszáchim* 54b.; Midrás *Brésit rábá* 8:2.), és a Teremtés tervrajzaként szolgált (lásd még korábról *Brésit*, 6. lábjegyzetben). Mikor Isten megteremtette Ádámot, a Tórát is megtanította neki (*Zohár* 1:199a.; lásd *Nicucé orot* uo.; valamint lásd még *Brésit rábá* 24:5.); Ádám meg Sétnek adta azt tovább. Sét, Chánochnak, Chánóch pedig Sémnek, és Sém Évernek. Sém és Éver Tóra-tanuló akadé-

miákat (jesivákat) vezettek, amelyekről a Midrás gyakran tesz említést. Az Östayák is ilyen akadémián tanulták a Tórát (*Zohár chádás, Noách* 22d.; lásd még *Brésit rábá* 63:6. és 63:10-tól). Amikor Jákob elhagyta Beér-Sevát, Cháránba tartó útján először 14 évet töltött el Éver akadémiáján, hogy Tórát tanuljon (*Mögilá* 17a., idézi Rási kommentárjában az *1Mózes* 28:9-hez; valamint lásd *Brésit rábá* 68:11., idézi Rási kommentárjában az *1Mózes* 28:11-hez).

⁴ *Széfer háámámárim* 5700 160. oldal.

^c Amikor kísértéseknek vagyunk kitéve, és képe-sek vagyunk ellenállni, azzal egy magasabb spirituális szintre emelkedünk. Fontos azonban tudni,

A megsokasodó próbatételek ellenszere, az ima

3. A fenti folytatásában is, a hetiszakasz további elbeszélését kell hogy kövessük!

Amikor Jákob elindult Cháránba, első dolga az volt, hogy imádkozzon⁵ – *vájifgá bámákom*^d.

Azt gondolhatnánk, hogy a menyaszszyony keresés folyamatában legelső teendői között kellett volna hogy legyen a helyi nyelv és a szokásjog, vagy a helyi divat szerinti öltözködés elsajátítása. Ám Jákob ezeket mind félretéve, inkább Istenre koncentrált [és imádsággal kezdte meg útját Cháránba].

Mint azt már említettük, Jákob története, csak úgy mint a Tóra összes többi elbeszélése, minden nemzedék számára aktuális tanítással bír. Amikor valaki arra adja a fejét, hogy egy zsidó otthont építsen, könnyen eshet a következő hibás gondolatmenetbe: „Már az is elég, hogy eddig Tórát tanultam, imádkoztam és megcselekedtem a parancsolatokat. Most azonban, hogy ki kell lépjek a világba és anyagi természetű dolgokkal kell foglalkoznom, félre kell, hogy tegyem az életemben eddig túlsúlyban szereplő dolgokat és teljes mértékben annak kell szentelnem magam, hogy megtanuljam

és utánozzam a helyi szokásokat és a helyi embereket.” Ezen téves gondolatmenet elkerülése érdekében kapta Jákob az egyértelmű útmutatást: „Ne tegyél így! A legfontosabb mindennek előtt az, hogy imádkozz – *vájifgá* – azon a helyen, ahová megérkezted!”

[Sőt!] Az igazság az, hogy az imádkozás most fontosabb, mint valaha. Ugyanis a korábbi isten-szolgalat, amely a Tóra-tanulásra és a parancsolatok megcselekvésére fókuszált, nem elegendő ahhoz, hogy nekiinduljon a világnak. Ugyanis a világi dolgok által keltett aggodalmak és kísértések összehasonlíthatatlanul nagyobbak lesznek, mint korábban. Azért lényeges tehát az imádkozás, hogy kiálljunk a korábbinál nagyobb próbatételeket és kísértéseket.

Miért csak a fejét védte Jákob?

4. A Tóra azzal folytatja az elbeszélést, hogy amikor Jákob már úton volt Cháránba, „vett a helység köveiből és feje alá tette.”^e Rási ezt azzal magyarázza, hogy Jákob tartott a vadállatoktól, ezért rendezte feje köré a köveket.

Jákob tudta, merre tart. [Tudta,] hogy már az úton is – még mielőtt Cháránba érkezne – „vadállatok” leselkedhettek rá.

hogy a kísértéseket Isten helyezi az utunkba. Alap doktrína ugyanis, hogy az isteni gondviselés, csak olyan nehézségeket és próbákat helyez az utunkba, amelyekkel szemben rendelkezünk a kellő erővel, hogy állhatatosságot tanúsítsunk velük szemben. (*Ávodá zárá* 3a.; *Midrás Smot rábá* 34:1.)

Ezzel szemben mi magunk nem tehetjük ki magunkat szándékosan kísértésnek, annak érdekében, hogy ezzel is próbára tegyük magunkat (lásd *Szánhedrin* 107a.), mivel „minden út veszélyt rejt

magában” (Jeruzsálemi Talmud, *Bráchos* 4:4.). Lásd hosszabban *Likuté szichot*, 4. kötet, 1218–1220. oldal.

⁵ *Bráchos* 26b.; *Brésit rábá* 68:9. [a *vájifgá* kifejezés szó szerinti jelentése: a „neki ütközött”, találkozott, de itt „imádkozott”-ként értelmezik Bölcseink. Az ima ugyanis, mintegy „találkozás” Istennel.]

^d *1Mózes* 28:2.

^e *Uo.* 28:11.

Ettől a veszélytől védekezve helyezett köveket a feje köré.

Valójában azonban nem teljesen világos, hogy Jákob miért csak a feje köré rakott köveket? Miért nem próbált teste többi része számára is védelmet biztosítani? Vagy egy másik megközelítésben: ha azt feltételezzük, hogy épségének megóvását teljes mértékben Istenre bízta, akkor mi szükség volt egyáltalán a fejét is védenie? Másfelől viszont, ha azzal a feltételezéssel élünk, hogy testi épségét nem az isteni közbeavatkozásra szándékozta alapozni, akkor egész testének, sőt, még a lábainak is védelmet kellett volna, hogy biztosítson?

A fej, mindig a helyén kell legyen

Fenti dilemma feloldását a következő Zsoltár idézetben találjuk meg: „*Kezeid* szerzeményét midőn eszed, boldog vagy és jó dolgod van.”⁶ Az Írás világosan hangsúlyozza: „*kezeid* szerzeményét.” A megélhetés érdekében megtett erőfeszítéseknek két útja létezik:

(a) *kezeink* munkája általi, amikor elménk továbbra is szabad a Tóra és az imádság foglalatosságára, ugyanis csak „*kezünk*” szorgoskodik a napi betevőnkön;

(b) vagy „*fejünk* szerzeménye”, amikor szellemi képességeinket is munkába állítjuk a megélhetésünk érdekében.

Ezért hangsúlyozza a Tóra, hogy ha „*kezeid* szerzeményét eszed (és ez idő alatt elmédet szabadon hagyod a Tóra tanulására és az imádságra, akkor) boldog vagy és jó dolgod van.” – Nem csak spirituális, de anyagi értelemben is. Ugyanis minden többlet ügyeskedés és ravaszság hasztalan hiábavalóság, ahogy azt a *Kohelet* is mondja:^f „nem is a bölcseké a kenyér”. Sőt! Valójában az csak nehezíti a dolgunkat, ahogy azt számos más forrásból is olvashatjuk.⁷

Amikor Jákob Cháránba indult, tudta hová megy [és mire vállalkozik]. Tudta, hogy az arámita Lábánnak kell majd dolgoznia,^g és azt is tudta, hogy már útközben is fog találkozni „vadállatokkal”. Ezért hát köveket ragadott meg, hogy azokkal körbevegye fejét. [Ezzel is jelezve]: a fejére [gondolataira] semmi, és senki nem szabad hogy hatással legyen. A fej, mindig védett kell hogy maradjon! Minden mással – az út közbeni nehézségekkel, a Lábánnál végzett munka kihívásaival, tehát a későbbi valós munkára való felkészüléssel és magával a munkával – csakis a *keze* fog foglalkozni.

Ez számunkra is azt tanítja, hogy fejünk mindig védett kell, hogy legyen. Ha ugyanis a fejünk rendben van, akkor testünk többi része, a kezünk is, a lábunk is rendben lesz. Megélhetésünkért folytatott erőfeszítéseink a *Sulchán áruchnak*

⁶ Zsoltárok 128:2.

^f Prédikátor 9:11.

⁷ Lásd még a *Miteler Rebbe* [Dovber Sneuri, a 2. lubavicsi Rebbe (1773–1827)] *Derech chájim* című művének előszavában: „Az okosság veszteséget okoz”, valamint a *Cemách cedek – Széfer*

hámicvot, Tigláchát möcorá szavakkal kezdve.

^g Az „arámita” (arámi származású) szó itt a *rámájra* (gazember) utal. Lábán tehát ebben a megközelítésben a csaló paradigmája (lásd *Brésit rábá* 63:4.; *Midrás háneelám, Zohár* 1:137a., az *1Mózes* 25:20-hoz fűzött kommentárjában).

megfelelően kell, hogy történjenek, a kezeink úgy kell hogy eljárjanak, hogy „a bal kézzel toljuk el, és a jobbal közelebb vonjuk;”^h a lábak pedig „fussanak a parancsolatok felé”ⁱ

Az élettelen kövek az alázatot szimbolizálják

5. Mivel vette körbe Jákob a fejét, védve magát a külvilág rossz behatásaitól? Kifejezetten kövekkel. Nem intellektussal [racionális számításokkal], vagy emocionális töltettel, hanem kifejezetten kövekkel. Élettelen, szervesetlen anyagokkal vette magát körül Jákob, amelyekben nincs élet, sőt még vegetáció sincsen.

Ennek az a tanulsága, hogy amikor a világba kilépve azon aggódunk, hogy megőrizzük sértetlenségünket a világ behatásaival szemben, mindezt a *kábálát ol*, az Isten iránti feltétlen alázat megal-

pozásával kell tegyük.⁸ Az emberi intellektus és az érzelmek önmagukban kevesek. Úgy kell tekintsünk magunkra, mint az élettelen kövekre: „Bizony csitítottam, szinte szoborrá tettem lelkemet”;⁹ „hadd legyen lelkem olyan mint a por.”¹⁰

Az élettelen anyag képtelen az önálló mozgásra. Ahhoz, hogy helyet változtasson, mindig szükség van valamire ami mozgatja, ami elviszi egyik helytől a másikig. Nekünk is ennek megfelelően kell magunkra tekintenünk: élettelen anyagok vagyunk, egyszerű szolgák. Hagyjuk, hogy az Örökkévaló mozgasson minket az egyik helyről a másikra, hogy véghez vihessük az általa ránk szabott küldetést.

Isten Házának felépítése otthonunk megszentelésével kezdődik

6. Ennek a magaviseletnek a jutalma az, amit a passzus vége felé találunk: „ez a kő

^h Amikor a fej – „a szervek királya” (*Sábát* 61a.) – olyan, amilyennek lennie kell, akkor az összes többi szerv is ekképpen fog működni: mindegyik el fogja végezni a rá bízott feladatot. Jó példa erre Mátná rabbi esete, akinek a feje magától hajlott meg az ima alatt előírt megfelelő helyen (Jeruzsálemi Talmud, *Bráhot* 2:4; lásd még lejjebb, i lábjegyzetben.) A kezeket illetően a következőképpen fogalmaztak Bölcseink (*Szotá* 47a.): „mindig a bal kézzel toljuk el, és a jobbal hozzuk közelebb.” A két kéz tehát azt az elvet szimbolizálja, ahogy a helytelen dolgokat igyekeznünk kell magunktól elvonni, míg a helyes dolgokat közel húzni magunkhoz. Ideális esetben, a kezek maguktól is ezen működési elvük szerint fognak funkcionálni.

ⁱ Tehát nem máshová tartani általuk. Lásd még Midrás *Vájikrá rabá* 35:1: „Dávid mondta: Világ Ura! Mindennap tervezgettem, hogy elmegyek egy bizonyos helyre... de lábaim mindig csak a zsinagógába és a tanházba vittek. Ezért is mondja az Írás: „visszatérítettem lábaimat bizonyosságaidhoz”

(*Zsoltárok* 119:59.) Sőt, a lábak ezáltal nem csak menni fognak az elvárt irányba, de egyenesen rohannak majd a cél felé, összhangban a tanítással: „Légy fürgé a kevésbé súlyosnak látszó micva teljesítésében is...” (*Az atyák tanításai* 4:2.) – a futás itt gyorsaságra, fürgeségre utal.

⁸ *Bráhot* [2:2. és] 14b.; az Álder Rebbe *Sulchán áruchja*, *Orách chájim* 2:8.

[Az első lépést teljes alázattal kell megcselekedjük. Tehát, hogy feltétel nélkül vesszük magunkra a mennyei Király szolgálatának a terhét. Az alázat ezen szintje túlmutat az emberi értelmén, mindazonáltal saját lelkünk esszenciáját ez fejezi ki a leghívebben. Ezen lépés megtételét követően nyílik lehetőségünk arra, hogy megértést és érzelmeket is megtapasztaljunk az isten-szolgálatunkban. Lásd még korábbiakról, *Chájé Szará*, 25. lábjegyzetben.]

⁹ *Zsoltárok* 131:2. Lásd Ibn Ezrá *uo*.

¹⁰ *Bráhot* 17a.

pedig, amelyet oszlopnak tettem, legyen Isten háza.”^j Isten háza nem aranyból, vagy ezüsből, hanem egyszerű kövekből épül fel. [Sőt!] Nem is egy belakott városi ház köveiből épül Isten háza, hanem olyanokból, amelyeket Jákob az út közepén talált.

Hogyan épülhet Isten Háza éppen ilyen kövekből? Azáltal, hogy Jákob ilyen kövekkel védte magát körbe. Azáltal, hogy fogadalom formájában erősítette meg Istenhez fűződő kötelékét. Ugyanis a fogadalom lényege az, hogy egy olyan dolog végrehajtására kötelezzük magunkat, amelyet normális körülmények között – a saját akaratunkból, intellektusunkból és érzelmeinkből fakadóan – egyébként nem tennénk meg.^k Így volt képes Jákob a lehető legmagasabb spirituális szintre emelkedni, egészen odáig, hogy még a leghétköznapibb, legprofánabb elfoglaltságait is Isten Házává alakította.

Fentiek egyben útmutatóként, erkölcsi irányítúként szolgálhatnak mindnyájunk számára, különösen a vőlegények és menyasszonyok számára, akik egy zsidó otthon építése előtt állnak. Otthonunkban nem csak a Tórának és az imakönyvnek, de bizony – tételessék különbség – még a villának és a kanálnak is szentnek kell lennie.

Hogy ez miként érhető el? Úgy, hogy amint új helyre érkezünk – *vájifgá* – „imádkozott azon a helyen.” Olyannyira, hogy nem csak akkor, amikor ébren vagyunk vagy az ima közepén, hanem bizony még álmunkban is, „ez a hely (bárhol is volt); nem más, mint Isten háza és az ég kapuja.”¹ Csak ilyen módon válhat az otthon és minden ami benne van Isten Házává.

(5711–1950 *Vájécé*)

^j 1Mózes 28:22.

¹ 1Mózes 28:17.

^k Lásd még korábban, *Chájé Szára*, 13. bekezdés és a 30. lábjegyzetben *uo*.

II.

Túlélés a „világ vad haragjában”

A legfontosabb küldetés:**a gyermekeket biztonságban tudni**

7. Eheti szakaszunk azt meséli, hogy ez zsidó [Jákob] miként indult el egyes egyedül az idegenbe. Amikor megérkezett teljesen nincstelen volt. Abban a hitben indult útnak, hogy egy vagyon lesz nála, de a végén látnia kellett, hogy semmije sincsen: „[egyedül a] pálcámmal vonultam át ezen a Jordánon.”^m Ennek dacára mindezt magabiztosan, könnyű szívvel tette,^{10*} mert abszolút bizalma volt az Örökkévalóban.

Amikor Cháránba ért, arra kellett ráébrednie, hogy senkire sem támaszkodhat, még saját rokonaira sem, hiszen tulajdon nagybátyja is lépre csalta. De ennek dacára egy pillanatra sem vesztette el hitét az Örökkévalóban.

Éppen ezért, bár sok évnyi heroikus erőfeszítésbe került, – „úgy voltam nappal, hogy megemésztett a hőség és a fagy éjjel”ⁿ – végül állhatatos hite jutalmául visszakapta nagy gazdagságát. A legfontosabb pedig az volt, hogy „ágya tökéletes volt”: minden gyermeke olyan volt, amilyennek lennie kellett, [spirituálisan] tökéletesek, sértetlenek.

Ábrahámnak volt egy erényes fia Izsák

személyében, ám Ismáel is az ő gyermeke volt. Izsáknak volt egy erényes fia, Jákob, ám Ézsaut is ő nemzette. Mind Ábrahám, mind Izsák a Szent Földön nevelte gyermekeit, nem száműzetésben; s ez mégsem zárta ki annak a lehetőségét, hogy olyan gyermekeik legyenek, mint Ismáel és Ézsau.

Jákob a *gálutban* élt a gyermekeivel, ahol nem volt kire támaszkodnia, ahogy magában is mondta – „honnan jön segítségem”^{11...} „így szóljon Izrael”,^o amely Izrael ősapánkra,¹² Jákobra utal. Szüntelen kemény munkája ellenére is biztosítania kellett, hogy tizenkét gyermeke, akik idegenekkel voltak körülveve, ne kövessék szokásaikban a Cháránban látottakat. [Sőt!] Biztosítania kellett, hogy lelküket ugyanaz a Tóra itassa át, amit ő, idős, már száz évesnél is öregebb apjukként vett át szüleitől, és azok őseitől, Sémtől és Évertől,¹³ hogy az új országba vigye magával, a Jordán túloldalára.

Jákob mindezen célkitűzések végrehajtásában nagy sikerrel járt, ezért is volt képes végül olyan nagy gazdagságra szert tenni – „és kiterjeszkedett a férfiú igen nagyon”¹⁴ – a szó anyagi értelmében is. Nagy gazdagságát és sikereit an-

^m Uo. 32:10.

^{10*} Midrás *Brésit rábá* 68:1.

ⁿ *1Mózes* 31:40.

¹¹ *Zsoltárok* 121:1.

^o Uo. 124:1.

¹² *Brésit rábá* 68:2. és 68:11.

¹³ Uo. 63:10 és 68:5. [Lásd még korábbról b láb-jegyzetben.]

¹⁴ [*1Mózes* 30:43.] Lásd *Likuté Torá, Slách* eleje, 36c.; *Torát chájim, Vájislách* 41a.

nak a még nagyobb sikernek, értéknek köszönhetette, hogy annak tudatában lehetett, hogy „ágya tökéletes volt” fiait és lányait épségben, sértetlenül vezette ki a *gálutból*.

Túlélésünk záloga: a zsidó oktatás

8. A Jákob történetében a mi korunkra vonatkozóan fellelhető párhuzam tisztán kiviláglik, mind a zsidók általános helyzetét, mind az oktatásukat illetően. [A történelem során már számtalanszor] tapasztalhattuk, hogy a másoktól kapott ígéreték és biztosítékok értéktelenek. „Segítségem az Örökkévalótól.”^p „Senkiben sem bízhatunk, csak Atyánkban, aki a mennyekben van”¹⁵ – akihez azonban kizárólag a Tórán és a parancsolatokon keresztül kapcsolódhatunk.

Ha gyermekeinknek Izrael nagyapánk Tóra szellemiségének megfelelő neve-

lést adunk, [azt a neveltetést, amely az] „olyan nép, mely egyedül lakik”¹⁶ – [hagyományainak megfelelő oktatást biztosít] mindenféle kompromisszum nélkül, csak saját *chéderen* és *jesiván* keresztül, amelynek hagyományát apáinktól és nagyapáinktól kaptunk a Tóra és Isten-félelem jegyében, akkor „ágyunk teljes lesz” – [gyermekeink mind a zsidóság útját fogják járni, és] „ifjainkkal és véneinkkel megyünk, fiainkkal és leányainkkal.”¹⁷ Amikor eljön a Messiás, indokolt büszkeséggel fogjuk tudni kijelenteni: „ezek a katonáink, a hadseregünk”. Habár „made in America”, Amerikában születtek és nevelkedtek, mégis tökéletes, teljes értékű zsidók, akik készek fogadni a Megváltást.

Legyen mindnyájunk öröme, hogy lássuk az igaz Messiást mihamarább, még a mi időnkben! Ámén.

(5712–1951 kizslév 7.)

^p *Zsoltárok* 121:2.

¹⁵ *Szotá* 49a.

¹⁶ *4Mózes* 23:9.

¹⁷ *2Mózes* 10:9.

III.

Milyen következtetéseket vonhatunk le a Tóra-adás előtti eseményekből?

Jákob esküvőjéből levezett szabályok

9. A Tórában említésre kerülő első házasság Izsáké volt,¹⁸ ám az még kizárólag az esküvői felkészülés menetének leírására szorítkozott. Az első olyan Tórai leírás, amely magáról az esküvő eseményeiről ad részletes beszámolót, Jákobé, „az Ősatyák kiválasztottjáié”¹⁹ volt. [Sőt!] Ennek a leírásából számos, a házasság menetéhez kapcsolódó mai törvényt is levezetünk.

Például a „töltsd ki ennek a hetét”²⁰ vers két általános törvényt is tanít: ([Ez az a vers, amely] Jákob [első] esküvője után hangzik el, [azok után, hogy egy félrevezetés okán Leát vette el Ráchel helyett, és rögtön Lea esküvője után pótolni akarta Ráchellel is az elmaradt frigyet]):¹⁹

(a) az esküvői lakodalom hétnapos ünnepének a megtartását;

(b) illetve azon tiltást, hogy két örömteli eseménynek az ünneplését nem szabad összevonni. Tehát például egy esküvő megünneplését, nem szabad egy másik örömmünneppel összekötte megtartani.

Felmerül azonban ezzel kapcsolatban egy kérdés.²⁰ [Az, hogy Jákob esküvői

történetéből mára is vonatkozó háláchikus szabályokat következtetünk] látványosan ellentétes azzal az elvvel, amely kimondja, hogy nem vezethetünk le törvényt olyan leírásokból, amelyek a Tóra-adás előtt történtek?²¹

Ráadásul tudjuk, hogy a hétnapos esküvői lakodalom micvája rabbinikus eredetű. Habár van olyan értelmezés,²² amely szerint a hét napig tartó lakodalom első napján valóban Tórai előírást teljesítünk, ám a maradék hat napban [minden vélemény szerint] bizonyos, hogy az előírás „csak” rabbinikus eredetű. [Ennek oka, hogy] rájuk vonatkozóan nincs világos utalás, amit magyarázhatunk a fentebb említett elvvel is, tehát azaz, hogy nem vezethetünk le törvényeket olyan korok eseményeiből, amelyek a Tóra-adás előtt történtek. [Így, bár ott van a fent említett idézet, az nem szolgálhat teljes értékű utalásként ide.]

Így még érthetlenebb, hogyan lehet mégis ugyanebből az idézetből azt a törvényt levezetni, hogy két örömteli esemény megünneplését nem tarthatjuk egyszerre annak tudatában, hogy az –

¹⁸ Lásd még korábról, *Chájé Szará*, 5. bekezdés.

¹⁹ *Brésit rábá* 76:1.

²⁰ *1Mózes* 29:27.

²¹ *Pirké dörábi Eliezer*, 16. fejezet; *Jeruzsálemi Talmud*, *Moéd kátán* 1:7.

²⁰ *Maré hápánim* kommentárja a Jeruzsálemi Talmudra *uo*.

²¹ Jeruzsálemi Talmud, *Moéd kátán* 3:5., idézi a *Toszáfot*, *Moéd kátán* 20a., *má chág* kezdő szavakkal; *Midrás Brésit rábá* 100:7.

²² Lásd *Mágén Ávrahám* kommentárja az *Orách chájim* 546:4-hez.

legalábbis a *Toszáfot* szerint²³ – egy bibliai előírás?

Más a háláchá és a személyiségi jegyek

10. Ezen paradoxont azzal lehet feloldani, hogy szem előtt tartjuk, hogy „Tóra-adás kora előtti eseményekből nem vezetünk le törvényeket” elv kifejezetten a háláchára (direkt jogi szabályozás) vonatkozik. Ugyanis „amikor a Tóra adott, a háláchá is megújult.”²⁴ Azonban azokat az elemeket, amelyek az egyes emberek személyiségjegyeire vonatkoznak, még a Tóra-adás előtti korokból is tanulhatjuk. Ugyanis ebben a kontextusban nincs különbség a Tóra-adás előtti, illetve utáni kor között.

Ezek alapján világos, hogy a két említett törvény között határozott különbség van. A hét napig tartó esküvői lakodalom megünneplésére vonatkozóan, explicit háláchikus szabályozásra van szükségünk. Nem így arra az elvre vonatkozóan, amely kimondja, hogy két örömteli esemény megünneplését nem tarthatjuk egyszerre. Ugyanis a Tóra-adás előtti kor eseményeiből levezethetünk az ember személyiségjegyeire vonatkozó tanításokat. A két örömteli esemény közös megünneplésének tilalmát pedig amúgy is tudnánk, amint az rövidesen kifejtést is fog nyerni.

Az öröm megélésének kétféle értelmezése

11. Az [öröm megélésének] lelki folyamatában két lehetséges út létezik:

(a) Az egyik, amikor az ember általánosan van boldog hangulatban. Még akkor is, ha éppen ennek megvan a maga konkrétan megfogalmazható oka, ez a hangulat [általános, és így] egy másik öröm is csak növelné azt, akkor is, ha annak kiváltó oka egyébként más élményben gyökeredzik. Ez azért van így, mert mindkét öröm ugyanabba a lelki-állapotba illeszkedik.

(b) A másik út ezzel szemben az, amikor kifejezetten valamilyen okból kifolyólag érzünk örömet és boldogságot. Ebben az esetben nem csak, hogy nem növeli egy más forrásból származó öröm a boldogságunkat, de bizony még össze is zavarja azt. Habár mindkét boldogság ugyanazt a lelki állapotot idézi elő, mivel a kiváltó okok egymástól eltérőek, így maguk az okozatok, az öröm két érzése is összezavarja egymást.

A „töltsd ki ennek a hetét” vers tanítása fentiek közül a második útnak felel meg, és ennek értelmében vezetjük le két örömteli esemény egyszerre történő ünneplésének a tilalmát.

A micva öröme teljes embert kíván

A vólegény és a menyasszony öröme, mint minden más parancsolat megtartá-

²³ *Toszáfot*, *Moéd kátán* 8b. *löfi* kezdő szóval. Lásd szintén *Toszáfot*, *Kötubot* 47a. *dömászár* kezdő szóval.

²⁴ *Bává bátrá* 110b.

[Istennel való kötelékünknek a Tóra törvényei

adják az alapot, annak érdemén, hogy azok a Szi-náj hegyen adattak, illetve újultak meg számunkra, és nem azért, mert azokat előzőleg megtanultuk, vagy gyakoroltuk volna. Lásd Maimonidész, *Kommentár a Misnához*, *Chulin*, 7. fejezet vége.]

sából fakadó öröm, teljes embert és jelenlétet követel meg. Ugyanis a micva teljesítése nem más, mint az Isteni akarat végrehajtása, amelynek az ember saját akaratából kell fakadnia: „Teljesítsd az Ő akaratát, mintha a tiéd lenne”,²⁵ ugyanis csak ekkor leszünk képesek valóban, teljes lényünkkel „jelen lenni”, ahogy azt *Báál Sém Tov* is mondta: „az ember ott van igazán, ahol az akarata van.”²⁶

Tehát a micva megcselekvésének örömében, az embernek teljes lényében, egész lelkében kell jelen lennie. Tudván, hogy a vőlegény és a menyasszony öröme olyan, amely teljes jelenlétet követel, azt tanuljuk (ezen Tóra-adás előtti eseményből), hogy az emberi psziché egyik sajátossága, hogy az egyszerre megélt örömök zavarólag hatnak egymásra. Ebből következően tudjuk, hogy az egyik

micvából fakadó örömet nem jó egybe keverni egy másikkal, mert azok végső soron zavarnák egymást.

A Tóra-adás után: a psziché ugyanaz maradt, de az eszköztár változott

12. Az egyén spirituális életének a kontextusát tekintve ez a következőt jelenti:

A Tóra-adást megelőzően, az Ősatyák [csupán] saját létük [Isteni] forrásával voltak képesek kapcsolódni az Isten-szolgálatukon keresztül. Ez volt az a legmagasabb spirituális szint, amit az ember saját erőfeszítései által képes volt elérni.¹ Azonban ez a fajta isten-szolgálat még kizárólag a spirituális dimenzióban manifesztálódott.⁴ Ugyanis [a Tóra-adás előtti korban] még érvényben volt az az „Isteni rendelet”, amely [korlátot szabott a spirituális és materiális közötti átjárás-

²⁵ *Az atyák tanításai* 2:4.

⁸ Lásd *Keter sém tov, Hoszáfot*, 28. oldal, 42. lábjegyzetben. Lásd még *uo.* 1. rész, 56. bekezdés, és *Cváát HâRIBâS*, 69. fejezet.

¹ Az ember egyik különlegessége abban rejlik, hogy bár nagyon magasztos forrásból, a Teremtőből származik, létében alig tükrözi ezt. Az Ősatyák az erőfeszítéseiken – isten-szolgálatukon – keresztül, olyan mértékben voltak képesek megközelíteni saját létük forrását, amíg messze meghaladta annak a mértékét, amire az emberi lét materiális korlátai egyébként predestinálnák őket. Azonban még ez a spirituális szint, amelyet ők elértek is rejtett magában korlátokat, ugyanis az ember [létének] forrásánál is van magasztosabb szint a spiritualitásban. Mint ahogy az a szövegben is magyarázatot nyer, a parancsolatok fizikai entitásokon keresztüli megcselekvése által, még saját létünknek a forrásánál is magasabb spirituális szintre emelkedhetünk. Lásd még korábbiakról, *Chájé Szará*, 33. lábjegyzetben.

⁴ Habár az Ősatyák a Tóra valamennyi parancsolatát megtartották (lásd *Midrás Vájikrá rábá* 2:10.,

és Zeév Wolf Einhorn rabbi kommentárja *uo.*), azt nem úgy tették, mint ahogy azt ma mi tesszük, vagyis fizikai entitások használatán keresztül (pl.: tfilin rakás parancsolata a mi időnkben az imaszíj használatán keresztül történik), mivel az ő idejükben a parancsolatok még nem nyerték el mai, a [Tóra által] kinyilatkoztatott formájukat.

(Valójában, számos parancsolat mai formájában való megőrzése, olyan eseményekhez kapcsolódik, amelyek az Ősatyák korszakát követően mentek végbe, mint például a tfilinbe helyezendő kis tekercsek, amelyek az egyiptomi kivonulásra hivatottak emlékeztetni.) A Tóra-adást megelőző korban, ezen parancsolatok végrehajtása által elérni kívánt spirituális célokot más formában sikerült elérniük. Jó példa erre a *Zohár* 1:162a. tanítása, amely Jákob esetében a csíkos botját (*1Mózes* 30:37-től) értelmezi a tfilin parancsolatának a szimbólumaként. Lásd még később, *Vájislách*, 11. bekezdés, valamint lásd még a Mezericsi Mágid *Likuté ámárimja*, 109. fejezet; *Torá or, Lech löchá* 11d. oldal; *Boné Jörusálájim* 7. fejezet.

nak. Ahogy azt a *Midrás rábá* is említi²⁶.] „Róma lakói nem utazhatnak Szíriába, és Szíria lakói nem utazhatnak Rómába.”

A Tóra-adáskor azonban Isten feloldotta ezt a rendeletet és azt mondta: „Én magam kezdem meg [a folyamatot].” Ahogy azt az Írás is írja: „Az Örökkévaló leszállt a Szináj hegyére.”^v „Mózesnek pedig mondta: Menj fel az Örökkévalóhoz.”^w

Manapság tehát, a Tóra-adást követő korban, még egy fizikai dolgot is összeköthetünk az Isteni Esszenciával és lényeggel. [Ugyanis ma már nem csak a saját erőfeszítésünkre kell hagyatkoznunk Isten-szolgálatunk során, hanem] az Örökkévaló saját erejére. [És ezen egyesülés kezdeményezése Ötöle származik] – „Én magam kezdem meg.”

Ez tehát az oka, hogy „a Tóra-adás előtti kor eseményeiből nem vezethetünk le háláchákat [a mai időkre vonatkozó-

lag]”. Ugyanis, „amikor a Tóra adatott, a háláchá is megújult.” A Tóra-adás eseményét megelőzően különböző módjai és célkitűzései lehettek a spirituális felemelkedésnek. [Ám ennek mértéke mindig korlátokat rejtett magában.] A Tóra-adást követően azonban, „amikor a Tóra adatott, a háláchá is megújult”, lehetőség nyílt arra, hogy akár egy pillanat alatt – sőt, fizikai entitásokon keresztül – a legnagyobb mélységből is képesek legyünk a legemelkedettebb magasságokba jutni.^x

Mindazonáltal azokat a dolgokat, amik az emberi pszichére vonatkoznak, akár a Tóra-adás előtti események történéseiből is tanulhatjuk. Ugyanis a Tóra és a micvá megtartása által, nekünk kell spirituálisan megtisztítani a Tóra-adást megelőző korok hibáit és bukásait is – hogy helyrehozzuk a *svirát hákélím* állapotát,^y a tudás fájával kapcsolatban elkövetett bűnt, s minden to-

²⁶ Midrás *Smot rábá* 12:3.

[A szináj hegyi revelációt megelőzően, áthidalhatatlan szakadék volt a menny és a föld –, a spirituális világ és a fizikai világ között. A micvák még nem öltöttek testet fizikai tárgyakban, így a fentiek (spiritualitás) még nem szálltak alá a lentiekhez (fizikaiság), mint ahogy a lentiek sem emelkedhettek fel a fentiekhez. Ezen dichotómiát a zsoltáros a következő szavakkal fejezi ki: „Az ég az Örökkévalónak ege, de a földet az ember fiainak adta.” (*Zsoltárok* 115:16.) Azonban az Örökkévaló amikor a Tóra átadására készült, feloldotta a fenti törvényt, és azt mondta: „Azok akik lent vannak, emelkedjenek fel... Azok meg akik fent vannak, szálljanak alá...Én magam kezdem meg [a folyamatot].” Az addig fenn álló kettősség jelentette szakadékot a Tóra közreműködésével hidalták át, amint azt a szicha is kifejti a továbbiakban. Lásd még korábban, *Chájé Szará*, 44. lábjegyzetben, és később, *Vájislách*, 11. bekezdésben.]

^v 2Mózes 19:20.

^w *Uo.* 24:1.

^x Lásd *Zohár* 1:129 a-b.: „Azok akik *tsuvat* gyakorolnak (szó szerint, akik a *tsuva* mesterei), érdemesek, ugyanis az általuk ebben az állapotban eltöltött egy nap, vagy egy óra, vagy akár csak egy pillanat, közelebb viszi őket a Örökkévalóhoz, mint azok a tökéletes cádikok, akik egész életükben csak jót cselekedtek.” Lásd szintén *Kidusin* 49b. Azon szabály felleléséért, hogy amikor valaki el kíván jegyezni egy nőt „azon kikötéssel, hogy cádik vagyok”, nos ebben az esetben az eljegyzés érvényes, és köti a feleket, még abban az esetben is, ha egyébként köztudomású, hogy az illető vétkes volt, ugyanis ilyenkor fennáll a *cházáká*, hogy gondolataiban már megtért.” Ezek alapján érthetővé válik, hogy az ember a státuszát akár egyik pillanatról a másikra és képes megváltoztatni – a legnagyobb mélységből, a legnagyobb magasságig.

^y Lásd még később, *Vájigás*, 13. lábjegyzetben.

vábbi kihágást. Hiszen az aranyborjú bűne annak a spirituális tisztátalanságnak a világba való visszaszállását gerjesztette, amit még annak idején a kígyó bűne okozott.²⁷

Ezek alapján érthető, hogy a Tóra-adás előtti pszichológiai vonások továbbra is relevánsak maradtak. És tekintettel arra, hogy ezeket meg kell tisztítanunk, fontos tudnunk, hogy pontosan mivel is állunk szemben. Habár mindez továbbra is annak a tárgya, amit meg kell tisztítanunk, a megtisztítást végző személy kilétét, illetve a megtisztítás módját²⁸ nem tanulhatjuk a Tóra-adást megelőző kor eseményeiből; mivel „amikor a Tóra adadt, a háláchá is megújult”.

A Tóra belső tartalmának kinyilatkoztatása ugyancsak új utakat nyitott meg
13. Kiszlév hónapja a megváltásnak és a csodáknak az ideje.²⁹ Ebben a hónapban

mestereink és vezetőink a Tóra belső, ezoterikus tartalmát tárták fel előttünk annak a lehető legtöbbet felölelő módján, aminek eredményeképpen extra életerő és lelkesedés hatja át mind a *gáljá döTorá* (a Tóra kifejtett része) tanulását, mind a parancsolatok megtartását.³⁰ A Tóra kifejtett részének a tanulása, valamint a parancsolatok megcselekvése iránt érzett lelkesedés (és ennek egyenes következményeként azok „lelkiismeretes megőrzése”³¹) együttesen teljesen más dimenzióba kerülnek akkor, amikor birtokában vagyunk a Tóra belső tartalmának ismeretével is. A Tóra ezoterikus tartalmának a tudása plusz életerővel és örömmel járja át a *nigle* tanulását és a micvák teljesítését.

Ez a fent kifejtettekhez hasonlitos mind tartalmilag, mind hatásában. „Amikor a Tóra *belső* tartalma kinyilatkoztatott, a *háláchá* – avagy *hálichá* (הל'כה)

²⁷ Zohár 1:52b.

[Amikor a zsidó nép a Szináj-hegy lábánál állt, a korábban az [ésen-kerti] kígyó által okozott spirituális tisztátalanság (*Brésit*, 3. fejezet) levétetett róluk (*Sábát* 146a.; *Zohár* 1:52b.). Azonban később, az aranyborjú vétkenek elkövetése következtében (*Smot*, 32. fejezet) ez a tisztátalanság visszaszállt rájuk.] „Habár ez már nem volt olyan súlyos, mint eredetileg” (*Nicucé orot* kommentárja a *Zohár* 3:14b-hez.)

²⁸ Tehát a Szináj-hegyen kinyilatkoztatott törvények megőrzése által.

²⁹ Kiszlév hónapjában történt Chanuka csodája, valamint a ljadi-i Sneur Zálmán rabbi 1798-ban történt bebörtönzéséből való csodálatos szabadulása valamint fiának és egyben szellemi örökösének, Dov Ber rabbi (a *Miteler Rebbe*) 1826-os szabadulása. Ezen örömteli eseményekből kifolyólag, a haszidok általában, és kiváltképpen a Chábád-haszidok, nagy ünnepségeket tartanak, farbrengeneteket (haszid önszejöveveket) szerveznek,

amely események egyik lényegi pontja, hogy a rebbék a haszidok elé tárják, s magyarázzák a Tóra belső, ezoterikus tartalmát, a haszid filozófiát, annak legátfogóbb formájában.

³⁰ Azon témát illetően, hogy a haszid filozófia élettel tölti meg a *gálljá döTorát*, azaz a *niglet*, más szóval a Tóra kinyilatkoztatott részét, amely túlnyomó mértékben a háláchával foglalkozik – lásd *Kuntresz injáná sel Torát háhászidut* 8. fejezettől.)

³¹ *Hidur micvá* – a micva „szépítése”: „Ez az én Istenem, őt dicsőítem” (2Mózes 15:2.), tehát szépítsd magad a micva megtartásában Ő előtt, például egy szép *szukká* készítése által, vagy egy gyönyörű *luláv*-csokorral stb. (*Sábát* 133b.). A micva szépítése érdekében ugyanis, túl kell lépünk a megkövetelt minimum szintjének a teljesítésén, és még az eredetileg tervezett költséghez képest, rá kell fordítsuk extraként annak az egyharmadát, a micva minél szebb kivitelezése érdekében (*Bává kámá* 9b.). Lásd még később, *Mikéc*, 15. bekezdés, és a z lábjezyetben *uo*.

– tehát az isten-szolgálatban járt út^{dd} – is megújult”. Vannak olyan dolgok, amik a Tóra belső tartalmának megnyilatkozása előtt egyáltalán nem voltak elérhetőek, vagy csak egy kevés arra érdemes kiválasztott számára, olyanok számára, akik rendkívüli erőfeszítéseket tettek „különböző utakon és ösvényeken”. Ám most, hogy a Tóra [belső tartalma] kinyilatkoztatott, a járás is megújult ezáltal a „Király országútjain”.²⁸ Minden zsidó számára elérhetővé vált a Tóra ezoterikus tartalmának tanulása-, és az útmutatásainak megfelelő életvitelen-, többek között annak örömeinek a megélésén keresztül.

Az öröm megélése ugyanis egyike volt *Báál Sém Tov* követelményeinek is.^{ee} „Szolgáljátok az Örökkévalót örömmel.”²⁹ [Sőt!] Ennek fontosságát már korábban is hangsúlyozták, ahogy az a R. Jichák Lurjáról is közismert volt, hogy a szent szellemet (רוח הקודש, *ruách hákodes*) annak érdeméért kapta, amiért a parancsolatokat mindig a lehető legnagyobb átélessel és örömmel teljesítette.³⁰

Reinkarnáció a tóranulás tökéletes teljesítésének érdekében

Már korábban magyarázatot nyert,

hogy a különböző jellemvonásokat a Tóraadást megelőző kor eseményeinek a történéseiből is tanulhatjuk, azon kötelezettségünk okán, hogy ma is vannak feladataink az abban a korban történt események miatt. Ennek igazsága a Tóra belső, ezoterikus tartalmának a kontextusára is igaz. Amint az ismert, a mi korunkban már alig vannak olyan lelkek, akik most kezdik meg első spirituális alászállásukat a mi világunkba. A mi korunkban testbe öltözött, s a földre alászállt lelkek nagy része, már több reinkarnálódáson is keresztül ment, annak érdekében, hogy bevégezhesse korábban megkezdett, ám még befejezetlenül hagyott feladatát: a Tóra tanulásban ráháruló küldetését.

Az Álter Rebbe *Sulchán áruchjában*, *A Tóra-tanulás szabályaiban* kifejti,³¹ hogy egy léleknek megannyi reinkarnáción kell átesnie, hogy teljesíteni tudja a Tóra tanulásának a kötelezettségét, és az előírt valamennyi parancsolat megcselekvését, mind a *psát* [egyszerű síkon való értelmezés], a *remez* [utalás formájában], a *drás* [homiletikai megközelítés] és a *szod* [ezoterikus tartalom] szintjein (PáRDÉS),^{ff} vagyis amit felfogni képes értelme és lel-

^{dd} A *háláchá* és a *hálíchá* héber szavak mind etimológiailag, mind hermeneutikailag is kapcsolódnak egymáshoz (lásd *Mögilá* 28b.).

²⁸ Lásd *Bává bátrá* 100b.

^{ee} Lásd a tárgymutatót a *Keter sém tovhoz* és a *Cváát HáRIBáShoz*, a *szimchá* szócikknel.

²⁹ *Zsoltárok* 100:2.

³⁰ *Torá or, Toldot* 20b.

[Lásd *Széfer Cháredim*, 3–4. *hátnáj hárovii* kezdő szavakkal; valamint *SáLáH*, *Böaszará Máámá-*

rot, 3–4. *áhává hápönimit* kezdő szavakkal (Jeruzsálemi kiadás 35d-36a. oldal.)]

³¹ *A Tóra-tanulás szabályai* 1:4.

^{ff} A Talmud „aki belép a Párdészba (kert, gyümölcsös)” – *Chágigá* 14b. passzusában a *párdész* (פרדס) szót úgy értelmei a *Zohár*, mint az egyszerű értelmezés – פשט (*psát*), az utaló jellegű értelmezés – רמז (*remez* vagy *rójájá*), a homeilitikai értelmezés – דרוש (*drus*) és az ezoterikus értelmezés – סוד (*szod*) szavak mozaikszavát, amely a Tóra négy szintjét és értelmezési módját takarja.

ke gyökerei alapján.³² Ez az egyetlen út ugyanis a lélek számára, hogy tökéletesítse magát, az élet kötelékében igaz for-

rásával, ahonnan kivágotott [és ezáltal sok alászálláson formát nyert fizikai testbe öltözve]: az Örökkévalóval.³³

(5714–1953 kislév 2.)

Lásd Zohár *chádás*, *Tikunim* 107c., 102b.; Zohár 1:26b., 3:110a., 202a. Ezen négy szintű értelmezés alkalmazására, valamint a haszid filozófiával való

kapcsolatára lásd Kuntresz *injáná sel Torát háhá-szidut* 9–17. fejezetek.

³² *Tánjá* 4. fejezet eleje.

³³ *ISámuel* 25:29.

Kiadványunk próbakiadás.
Amennyiben megjegyzésük, javaslatuk van,
az alábbi elérhetőségeken várjuk azokat:
Telefon: +36 1 268 0183
E-mail: *szichot@zsido.com*

